

Rusko-slovenský glosár zo základnej vojenskej terminologie

Ľubomír Guzi, Filozofická fakulta PU, lguzi@unipo.sk

Mária Smetanová, Filozofická fakulta PU, majockas@gmail.com

Kľúčové slová: vojenská terminológia, glosár, preklad, ruský a slovenský jazyk

Ключевые слова: военная терминология, глоссарий, перевод, русский и словацкий языки

Slovná zásoba a jej lexikografické spracovanie, jej zvládnutie a orientácia v slovníkoch je základným článkom na ceste k zdokonaľovaniu jazykovej kompetencie na všetkých jej úrovniach. Už Voltaire podotkol, že slovník je vesmír, zoskupený v abecednom poradí. Významný francúzsky spisovateľ Anatol France si myslel, že všetky knihy sú ukryté práve v slovníku a je nutné vedieť ich odtiaľ dostať von (France, 1923, 68). Ako zdôrazňujú autori prehľadovej práce o ruských slovníkoch, takéto vyjadrené ponímanie sa často cituje v lexikografických prácach i slovníkových analýzach práve preto, lebo je v nich veľmi presne položený akcent na ohromnom informačnom a kultúrnom potenciály lexikografických jednotiek (Kozyrev – Červjak, 2000, 7). Súčasnosť, ktorá výrazne stráni prekonávaniu bariér v ktorejkoľvek oblasti ľudského konania, bezbariérov rozširuje poznatky a informácie z rôznych vedných, technických a spoločenských odborov. Mnohokrát jedinou prekážkou porozumenia zostáva práve rozdielnosť jazykov, nehľadiac na status jazykového „pax anglicana“ v súčasných medzinárodných pomeroch a vo všetkých sférach. Napriek dominancii angličtiny ako svetového jazyka číslo jeden je nutné venovať pozornosť aj iným svetovým jazykom a oblastiam, ktoré sa navzájom prelínajú na rôznych úrovniach a ktoré môžu do istej miery, napriek pozitívnemu či ekvilibriálne deklarovanému statusu quo, spôsobovať určitú mieru averzívnej nekonvenčnosti, príp. antagonizmu. Tu je namieste spomenúť oblasť silových rezortov a armády zvlášť. Akokoľvek sa zdá byť posledné roky európsky priestor relatívne pokojný, celé dejiny sa zdajú z celosvetového pohľadu akoby dejinami vojen a vojenských konfliktov. Nie je nesprávne naznačiť, že aj prvé potreby prekladov ako takých sa niesli na pozadí kontaktov, zvyčajne konfliktých, medzi jednotlivými národmi. Nie je prekvapujúce, že do popredia sa už od počiatkov dostávala práve praktická politicko-vojenská terminológia, spolu so synchronne sa odvíjajúcimi ideologicko-náboženskými potrebami a zámermi, ktoré vlastne tiež slúžili na obranu krajiny, jej vnútorne zcelistenie, prípadne ekonomicko-duchovnú expanziu. Keď sa preniesieme do čias formovania ruského štátu, okrem oficiálnych štátnych a duchovných predstaviteľov niekedy koncom 15. storočia postupne pribúdali aj nepostrádateľní a špeciálne školení profesionáli, ktorí zabezpečovali odborný, technický chod domáceho zahraničnopolitického aparátu aj (veľ)vyslanectva v zahraničí. Jednalo sa hlavne o *perevodčika*, teda prekladateľa (v písomnej forme) z cudzieho jazyka do ruštiny, hlavného prekladateľa ústredného aparátu Posolského prikaza, teda – *moskovskogo perevodčika*. Ďalej to bol *posol'skij perevodčik*, t. j. na ruskom a zahraničnom veľvyslanectve. „Ústny prekladateľ“, teda tlmočník z ruštiny a do ruštiny sa nazýval *tolmač*. Ďalšou významnou profesiou „ústneho prekladateľa“ z východných jazykov bol *dragoman*, ktorý zároveň zastával od 18. st. nižšie diplomatické pozície (referent) na (veľ)vyslanectvách Ruska vo východných krajinách. Samotné slovo *dragoman* je odvodené od arabského *tardžuman* – prekladateľ, tlmočník, rovnako aj pomenovanie pre „ústneho prekladateľa“ – tolmača vychádza z turkického *tel-* jazyk. Do kategórie slov označujúcich vtedajšie profesie patria aj zabudnuté „*altanščik*“ (stráž), „*beklemiš*“ (zatvárač), ktorý sa

zachoval napríklad v názve Beklemiševskej veže Kremľa alebo „ulan“ (mladý jazdec, kavalerista). Zhotovovaniu listín a ich formálnej úprave sa venovali zlatopisci (*zolotopiscy*) a *piscy-kaligrafy*, ktorí taktiež vyhotovovali diplomatické pasy. Skladovanie a úschovu aktuálnych i starších listín a dokumentov diplomatickej kancelárie *Posol'skogo prikaza* mali na starosti *larniki*, ktorých pomenovanie bolo odvodené od vysokej truhlice, v ktorej bol archív – *sunduk* – *larnik* (aj *larec*). Štátne listiny, originály splnomocňovacích a poverovacích listín boli uložené priamo vo veľkokniežacích a cárskych rezidenciách (*choromach*) v Kremli, dôležité a tajné dokumenty sa uchovávali v sakristiách (*riznicach*) Blagoveščenského a Archangel'ského chrámu, ako aj v truhliciach (*larcach*) súkromných komnát Jeho Veličenstva. V týchto rezortoch sa, ktoré okrem „ratných“ jednotiek taktiež pomáhali zhromažďovať nevyhnutné informácie o potenciálnom protivníkovi, sa vykonávala činnosť vyhotovovania špeciálnych prekladových glosárov s rôznou terminológiou. Je veľmi zaujímavé sledovať vtedajší vývin a status profesií, ich poslanie a charakter činnosti. Napríklad, pomenovanie *vzmetčik* sa spája so slovným spojením *vskidyvat' gramotu*, výrazom zo staroruskej diplomacie, ktorý znamenal prerušenie mieru a vyhlásenie vojny. Pri tomto akte ten, kto bol poverený odovzdaním listiny o vyhlásení vojny, roztrhol mierovú zmluvu a „vyhodil“ (*vzmetyval, vskidyval*) ju pred tvárou toho, ku komu bol vyslaný. Okolo 15. st. sa od tohto zvyku upustilo a namiesto neho sa začali posielat' tzv. *vzmetnyje* alebo *razmetnyje gramoty*, v ktorých sa vysvetľovali príčiny ukončenia mieru s „protokolárnym dodatkom“ „*взяв себе Господа в помощь, иду на тебя, и хочу стоять, как будет угодно Богу, а крестное целование с себя слагаю*“. Kuriér či vyslanec, ktorý takúto listinu prinášal sa volal *vzmetčik*.

Tieto výrazy sa však nastálo udomácnili v slovníkoch historizmov a predstavujú predmet záujmu práve z pohľadu etymológie a histórie stredoveku, resp. novoveku. Vojenská terminológia sama osebe už dlhšie predstavuje fenomén z viacerých rovín – čisto jazykového, štylistického, textologického, prekladateľsko-tlmočnického i kulturologického. Veď aj v oblasti „vojenstva“ existuje terminologická rôznorodosť, nejde ani tak o všeobecne známe lexikálne jednotky, ktoré zväčša poznáme z úst televíznych a rozhlasových hlásateľov a komentátorov udalostí, ako skôr o špeciálne vyprofilovanú lexiku, frazeológiu i štýl ktoré opisujú okrem iného aj charakteristickú materiálnu základňu s oblečením, výstrojom, výbavou, ustálenými slovnými spojeniami, často slangovými jednotkami, základnými i rigidne špecifickými povelmi, pravidlami, neverbálnou komunikáciou, charakteristickými sloganmi, resp. najdôležitejšími pokynmi a príkazmi rôznych úrovní. Aj tu do iste miery musí takáto špecifická odborná lexika v rámci spisovnosti danej terminológie disponovať využitím daného jazykového prostriedku na stanovený účel, čím sa zabezpečuje jej funkčnosť, musia sa zhodovať slovtvorné a gramatické pravidlá spisovného jazyka s onomatologickou štruktúrou termínu, čo sa chápe ako ústrojnosť a nakoniec, musí dôjsť k zabezpečeniu funkčnosti komunikácie, teda k jej ustálenosti. V niektorých prípadoch a oblastiach sa aj vojenská terminológia často pohybuje na úrovni hovorovej a argotickej lexiky. Teória terminológie musí ďalej disponovať vlastnosťami ako motivovanosť, systémovosť, preložiteľnosť, jednoznačnosť a presnosť, a taktiež nevyhnutná derivatívnosť, ktorá zabezpečuje schopnosť termínu morfematicko-gramatickými prostriedkami a postupmi vytvárať od nej v rámci iných slovných druhov ďalšie slová terminologického charakteru a začleniť ich do slovnej zásoby aj aktívneho jazykového systému (v slovenskom prostredí a sčasti aj v ruskom dochádza k preberaniu odborných výrazov z tretieho jazyka, pričom v oboch jazykoch dochádza k rôznym lingvistickým postupom; v slovenskom prostredí sa týmito otázkam venoval napr. F. Heiser (1999, 2007)). Hlavne prekladateľská a tlmočnická činnosť si vyžaduje znalosti rozdielov kultúrneho prostredia a zvládnutie javu tzv. „interkultúrnej komunikácie“.

Všetky vojenské texty sa vyznačujú nasýtenosťou špeciálnou lexikou, širokým používaním vojenskej a vedeckej terminológie, prítomnosťou značného počtu premenlivo

ustálených a naopak, aj ustálených slov a slovných spojení, charakteristických výlučne pre vojenskú komunikačnú sféru. Takisto je dôsledné označovanie a pomenovanie pre vojenskú nomenklatúru, charakteristický výskyt skratiek, akýchsi argotických profesionalizmov, ktoré sa používajú iba vo vojenských materiáloch a pod. Z pohľadu syntaxe môžeme poukázať na používanie eliptických a klišeovaných vetných konštrukcií, kondenzovaných skrátenejších výpovedných a diskurzívnych foriem, je charakteristická používaním mnohých paralelných konštrukcií v rámci jednej vety. Všetky tieto fakty sú samozrejme podmienené a vynútené určitým obremenением, ktorým je poznačená vojenská komunikačná sféra: úsečnosť, presnosť a konkrétnosť formulácií, jasnosť, jednoznačnosť a pochopiteľnosť podania, čo zabezpečuje logickú postupnosť výkladu, zreteľné oddelenie jednej myšlienky od druhej, ako aj ľahkosť podávanej – sprostredkúvanej – informácie. Môžeme teda hovoriť o vojenskej terminológii a tiež o emocionálne zafarbenej lexike. Takéto časti vojenskej lexiky majú svoje vlastné osobitosti, tesne spojené s ich vymedzených miestom v slovnej zásobe jazyka, sfére používania a niektorých iných funkcií. Prekladateľská, učiteľská a kulturologická prax si však okrem exaktných odborných výrazov vyžaduje znalosti „vojenskej tradície“ daného prostredia a ich ekvivalenty vo východiskovom a cieľovom jazyku (napr. ruské «Катюша», «Ратибор», «Варяг», «Витязь», «Куликово поле», «Курская дуга», «Бородино», «Ватерлоо», «Вымпел», «Т-34», «Тяжело в учении – легко в бою», «Пуля дура – штык молодец», «Никто кроме нас»). Osobitný druh vojenskej lexiky predstavujú vojenské povely, ktoré sú charakterizované ustálenosťou používania, štruktúrno-sémantickou, významovou, syntaktickou nemennosťou. Povely je možné považovať za jeden z typov frazeologických jednotiek, prípadne ich chápať aj ako komunikačné frazeologické jednotky s vetnou štruktúrou (Kunin, 1986, 7).

Vojenský prevod teda predstavuje jeden z druhov odborného prekladu so značne vyjadrenou komunikatívnou funkciou. Ako podotýka L. L. Nel'jubin „praktická činnosť vojenského prekladateľa si vyžaduje špeciálnu prípravu, osobité návyky a schopnosti a je jednoznačne veľmi rôznorodá. Prakticky zahŕňa všetky druhy a spôsoby prekladu: od písomného prekladu vyhlášok, predpisov a dokumentov po ústny preklad pri rádiovom spojení, nevylučujúc pritom ani obojstranný preklad pri besedách na rôzne vojenské témy, ako aj synchronný preklad, prácu s vojenskou korešpondenciou, preklad anotácií i referátov vojenských predstaviteľov, vojensko-technických a vojensko-politických textov (Nel'jubin, 1983, 10). Veľmi dôležitým zostáva stupeň presnosti prekladu, keďže prekladaný vojenský text slúži ako východisko pre prijímanie zásadných rozhodnutí, vykonávanie vojenských operácií a pod.

Čo sa týka samotnej vojenskej lexiky všeobecne ju môžeme rozdeliť (nehľadiac na osobitosti armády tej-ktorej krajiny) na:

1. vojenskú terminológiu, označujúcu tie pojmy, ktoré sú bezprostredne spojené s vojenskými záležitosťami, ozbrojenými silami, spôsobmi vedenia ozbrojeného boja a pod;
2. vojenskú technickú terminológiu, ktorá zahŕňa vedecko-technické termíny;
3. emocionálne zafarbenú lexiku, ktorá predstavuje slová a slovné spojenia, ktoré sa často používajú hlavne v ústnej hovorovej reči vojakov a sú synonymami existujúcich termínov.

Čo sa týka ťažkostí pri porozumení a preklade, môžeme vojenské termíny klasifikovať na:

- termíny označujúce zahraničné reálie, ktoré sú však totožné s reáliami východiskového jazyka (полевой госпиталь – field hospital – poľná nemocnica; начальник штаба – chief of staff – náčelník štábu);
- termíny popisujúce zahraničné reálie, ktoré absentujú vo východiskovom prekladovom prostredí, no ktoré majú zaužívané terminologické ekvivalenty v danom jazyku (napr. pre

americké prostredie charakteristická Air National Guard, do ruštiny a slovenčiny prekladaná ako национальная гвардия ВВС, resp. letecká národná garda);

– termíny, ktoré označujú pojmy z oblasti zahraničnej, resp. cudzej armády, avšak chýbajú v domácom vojenskom prostredí a nemajú všeobecne prijaté ekvivalenty. Odborná lexika a terminológia v tejto skupine je obzvlášť náročná na preklad, lebo si vyžaduje neustálu pozornosť a orientovanie sa prekladateľ/tlmočníka vo vojenskej oblasti, domácom i svetovom vojenskom dianí.

Pre podmienky vysokoškolského štúdia a rozširovania slovnej zásoby v jeho rozsahu sme pripravili abecedne zoradený glosár základných termínov z oblasti vojenstva.

Základná terminológia

Автомат Калашникова, АК – automat Kalašnikova, samopal Kalašnikova

Азбука Морзе – Morzeová abeceda, morzeovka

Ангар – hangár

Артиллерия – delostrelectvo

Баллистика – balistika

Батальон – prápor

Боевая тревога – bojový poplach

Боевик – bojovník

Боевые припасы, боеприпасы – strelivo

Бойня, резня – masaker/masakra, jatky

Бомба

Ядерная бомба – jadrová bomba

Газовая бомба – plynová bomba

Бомбардировщик

Дальний ракетносец-бомбардировщик – diaľkový bombardér, nosič striel s plochou dráhou letu

Истребитель-бомбардировщик – bombardér-stíhačka

Пикирующий бомбардировщик – strmhlavý, útočný bombardér

Стратегический бомбардировщик – strategický bombardér

Фронтовой бомбардировщик – útočný (taktický) bombardér

Бронбойщик – tankoborník, protitankový strelec

Броненосец – krížnik, pancierová loď

Бронетранспортёр – obrnený transportér

Вербовка – nábor

Ветролёт

Боевой вертолёт – bojový vrtuľník

Вертолёт специального назначения – vrtuľník špeciálneho určenia

Многоцелевой вертолёт – univerzálny vrtuľník

Взвод – čata

Взлётно-посадочная полоса – pristávacia plocha

Взорвать – vyhodit' do vzduchu, odtrelit'

Взрыв – výbuch, odstrel, explózia

Сигнал к взрыву – signál na odstrel

Взрывная волна – spätný náraz pri výbuchu

Взрывчатый – výbušný

Взрывчатое вещество, взрывчатка – trhavina, výbušnina, nálož

Взрывчатое устройство – výbušné zariadenie

Активация, деактивация взрывчатого устройства – aktivácia, deaktivácia výbušného zariadenia

- Взять в плен – zajať
Военная авиация – vojenské letectvo
Военная ответственность – vojenská zodpovednosť
Военная служба – vojenská služba
Вождь – vodca
Вооружение – ozbrojovanie, vyzbrojovanie
Вооруженный
 Вооруженный конфликт – ozbrojený konflikt
 Вооруженные силы – ozbrojené zložky, ozbrojené sily
Вопросы безопасности – otázky bezpečnosti
Враг – nepriateľ
Вторжение – invázia
Высокоточное оружие – veľmi presná zbraň
Выстрел – výstrel
Вычет – odpočítavanie
Головка ракеты – hlavica rakety
Гильза – nábojnica
Глушатель звука – tlmič zvuku
Граната
 Граната дымового действия – dymový granát
 Граната замедленного действия – časový granát
 Граната ослепляющего и оглушающего действия – oslepujúci a ohluchujúci granát
 Граната слезоточиво-раздражающего действия – slzotvorný granát
 Граната ударно-шокового действия – zneschopňovací granát
 Зажигательная граната – zápalná granát
 Кумулятивная граната – kumulatívny granát
 Наступательная граната – nárazný granát
 Осветительная граната – svetelný granát
 Осколочная граната – trieštivý, črepinový granát
 Противотанковая граната – protitankový granát
 Универсальная граната – univerzálny granát
 Фугасная граната – trhavý granát
 Химическая граната – chemický granát
Гранатомёт – granátomet
Дальность полёта – dolet
Двустволка – lovecká dvojka
Джихад – džihad
Детонация на расстоянии – diaľkové odpálenie
Дивизион – oddiel
Дивизия
 Авиационная дивизия – letecká divízia
 Мобилизованная дивизия – mobilizovaná divízia
 Пехотная дивизия – pešia divízia
 Танковая дивизия – tanková divízia
Динамит – dynamit
Дистанционное управление – diaľkové riadenie
Доносчик – zradca, udavač
Дробовка – brokovnica
Дробь, дроби – brok, broky
Дымовая шашка – dymovníčka

Ёмкость магазина – kapacita zásobníka

Заложник – rukojemník

Занятия в поле – výcvik v teréne

Заподня, ловушка, капкан – pasca

Жалование

Жалование за три месяца – trojmesačný žold

Жертва – obeť

Живая бомба, шахидка, овца с тротилом, невеста Аллаха – živá bomba, šahídka, obetný baránok s tritolom, Alahova nevesta

Зажигательный

Зажигательная бутылка – zápalná fläša

Зажигательная смесь – zápalná zmes

Зажигательный шнур, огнепроводный шнур – zápalná šnúra

Запустить

Запустить бомбу – odpáliť bombu

Запустить ракету – odpáliť raketu

Заряд – nálož, náboj

Захватить, занять, оккупировать – obsadiť

Звездка, осветительная ракета – svetlica

Избежать препятствию – vyhnúť sa prekážke

Имплозия – implózia

Исполнить угрозу – splniť hrozbu

Истребитель-перехватчик – prepadová stíhačka

Казарма – kasárňa

Калибр – kaliber

Камикадзе – kamikadze

Капитуляция – kapitulácia, vzdanie sa

Командир подразделения – veliteľ jednotky

Координаты – súradnice

Капсюль-детонатор – rozbuška

Катапульта – katapult

Катапультироваться – katapultovať sa

Киберармия – kybernetická armáda

Коктейль Молотова (Основан на принципе бензиновой бомбы, это бутылки с зажигательной смесью. Перед применением бомбы пробка смачивается горючим веществом, поджигается и бомба бросается. При попадании в цель стеклянная бутылка разбивается, горючая смесь разливается по поверхности цели и воспламеняется.) – Molotovov koktail (Je založený na princípe benzínovej bomby, sú to fläše so zápalnou zmesou. Pred použitím bomby sa uzáver namáča horľavou látkou, zapáli sa a bomba sa odhodí. Pri páde na cieľ sa sklenená fläša rozbije a horľavá látka sa rozleje po povrchu cieľa a vzblkne.)

Конструктор – konštruktér

Конструкторское бюро (КБ), напр. МиГ, СУ, Ил, Як, Ту – konštruktorská kancelária Mikojana a Gureviča, Suchého, Iljušina, Jakovleva, Tupoleva

Кровавая месть – krvavá pomsta

Курок

Нажать курок – stisnúť kohútik

Лидер движения – líder hnutia

Логистика – logistika

Магазин – zásobník

Маневрирование – manévrovanie

Меры для обеспечения безопасности – bezpečnostné opatrenia

Мина

Дымовая мина – dymová mína

Зажигательная мина – zápalná mína

Миноносец – torpédoborec

Минировать – klásť míny

Нажимная мина – nášľapná mína

Осветительная мина – svetelná mína

Осколочная мина – trieštivá, črepinová mína

Разминировать – odmínovať

Миномёт – mínomet

Мишень – terč

Мировые переговоры – mierové rokovania

Моджахед – mudžahid

Морской паром – námorný trajekt

Моторизованная пехота – motorizovaná pechota

Мунниция – munícia

Навигационный

Навигационный прибор – navigačný prístroj

Навигационная система – navigačný systém

Наземные войска – pozemné vojská

Нападение, атака

Кетаминовое нападение – ketamínový útok

Массовое нападение – masový útok

Милитантное нападение – militantný útok

Мотивированное нападение – motivovaný útok

Нападать, атаковать – napadať, atakovať

Нападения экстремистических движений – útoky extrémistických hnutí

Начальный и финальный этап нападения – počiatočná a finálna fáza útoku

Обвиняемый в нападении – obvinený z útoku

Осудить агрессора – odsúdiť agresora

Ответственность за нападение взял/-а – zodpovednosť za útok vzal/-a

Пиратское нападение – pirátsky útok

Планированное нападение – plánovaný útok

Повторное нападение – opakovaný útok

Подозреваемый в совершении нападения – podozrivý z realizácie útoku

Самотажническое нападение – sabotážny útok

Самоубийственное нападение – samovražedný útok

Серия нападений – séria útokov

Сетевое нападение – sieťový útok

Хакерское нападение – útok hackerov

Налёт

Массовый налёт – masový nálet

Поворный налёт – opakovaný nálet

Нарезка – drážka

Непосредственная катастрофа – bezprostredná katastrofa

Насилие – násilie

Нитроглицерин – nitroglycerín

Объявить день траура – vyhlásiť deň smútku

Огонь

Плотность огня – hustota pal'by

Полоса огня – palebná zóna

Обострённая обстановка – vyhrotená situácia

Обратиться за помощью – požiadať o pomoc

Окопы – zákory

Операция Тайфун – operácia Tajfún

Опустошение – spustošenie

Отказаться от – odmietnuť

Отступление войск – ústup vojsk

Оружие

Биологическое оружие – biologická zbraň

Заказ оружия – objednávka zbrane

Зенитное оружие – protiletadlová zbraň

Инфразвуковое оружие – infrazvuková zbraň

Исключительно эффективное оружие – mimoriadne účinná zbraň

Колющее оружие – bodná zbraň

Лазерное оружие – laserová zbraň

Навести оружие на – namieriť, zacieliť zbraň

Нелегальный (черный) рынок оружия – nelegálny (čierny) trh so zbraňami

Огнестрельное оружие – strelná zbraň

Орудия массового уничтожения – zbrane masového ničenia

Оружие для обороны – zbraň na sebaobranu

Охотничье оружие – poľovnícka zbraň

Поставка оружия – dodávka zbrane

Производство оружия – produkcia zbrane

Производство оружия – výroba zbrane

Противотанковое оружие – protitanková zbraň

Рубающее, холодное оружие – sečná zbraň

Сверхзвуковое оружие – nadzvuková zbraň

Стрелковое оружие – pechotná zbraň, ručná zbraň

Ядерное оружие основанно на освобождении энергии из атомного ядра

термонуклеарной реакцией– jadrová zbraň je založená na uvoľnení energie z atómového jadra termonukleárnou reakciou

Ядерное оружие основанно на делении атомного ядра – jadrová zbraň je založená na štiepení atómového jadra

Оружейная промышленность – zbrojársky priemysel

Ответственность – zodpovednosť

Перестрелка – prestrelka

Поддержка – podpora

Поднялась стрельба – strhla sa streľba

Посадочная площадка – pristávacia plocha

Патрон – náboj

Боевые патроны – ostré náboje

Диаметр патрона – priemer náboja

Мощность патрона – výkon

Пиропатрон – pyrodetonátor

Холостные патроны – slepé náboje

Патронник – zásobník

Передатчик – vysieláč

Перекупщик – priekupník
Переключатель – spínač
Перемирие – prímerie
Перехватчик – stíhacie lietadlo
Перископ – periskop
Пистолет – pištoľ
По данным – podľa údajov
По моей команде – na môj povel
Повстанец – povstalec
Повстанческий – povstalecký
Погибнуть – zahynúť
Подготовить дело гибели – zosnovat' dielo skazy
Поддержка
 Гуманитарная поддержка – humanitárna pomoc
 Для поддержки надо призвать армию – na pomoc je nutné povolať armádu
Подкрепление – posila
Подслушивать – odpočúvať
 Устройство для подслушивания – odpočúvacie zariadenie, ploštica
Полк – regiment
Порох – prach
Поршень – piest
Поршневой двигатель – piestový motor
Право на ношение оружия – zbrojný pas
Предупредить – varovať, upozorniť
Преследование – prenasledovanie
Приёмник – prijímač
Призыв – výzva
Приманка, наживка – návnada
Прицел – zameriavač, cieľník
Прицелиться и выстрелить – namieriť a vystreliť
Противогаз – plynová maska
Пулемёт – guľomet
Пуля
 Скорость пули – rýchlosť guľky
Пустынная буря, буря в пустыне – púštna búrka
Пушка
 Крупнокалиберная пушка – ťahké delo
 Малокалиберная пушка – ťažké delo
Радиосвяз – rádiové spojenie
Разведка – prieskum, rozvedka
Разведчик
 Разведчик-бомбардировщик – špionážny, prieskumný bombardér
Разгрузочный жилет – nepriestrelná vesta
Разоружение – odzbrojovanie
Разрушение, уничтожение – demolácia, zničenie
Ракета
 Боеголовка ракеты – hlavica rakety
 Неуправляемая ракеты – neriadená raketa
 Управляемая ракеты – riadená raketa
 Ракеты класса воздух – воздух – rakety triedy vzduch – vzduch

- Ракеты класса воздух – море – rakety triedy vzduch – more
Ракеты класса воздух – поверхность – rakety triedy vzduch – zem
Ракетомёт – raketomet
Ранимость – zraniteľnosť
Ранить – zraniť
Раскрыть заговор – odhaliť sprisahanie
Раскрыть замысел – odhaliť zámer
Револьвер – revolver
Ружьё
Гладкоствольное ружьё – puška s hladkou hlavňou
Нарезное ружьё – puška s vŕtanou drážkovanou hlavňou
Пневматическое ружьё – vzduchovka
Ружьё, заряжающееся с казны – zadovka
Ружейный приклад – pažba pušky
Рукоятка – rukoväť
Рыгач – páka
Саботажник – sabotér
Самодельное взрывное устройство – improvizované výbušné zariadenie (angl. IED: Improvised Explosive Device)
Самозарядный – samonabíjací
Самолёт
Беспилотный самолет-мишень – bezpilotný lietajúci terč
Конвертируемый самолет-топливозаправщик – tankovacie lietadlo, vzdušný tanker
Пассажирский самолёт – osobné lietadlo
Противолодочный и патрульный самолет – protiponorkové a hliadkovacie lietadlo
Самолет дальнего радиолокационного дозора, обнаружения и наведения – lietadlo diaľkovej radiolokácie, odhaľovania protivníka a navádzania
Самолёт-бомбардировщик – bombardovacie lietadlo, bombardér
Самолёт-разведчик – prieskumné lietadlo, špionážne lietadlo
Самолёт-штурмовик – navigátorské (navigačné) lietadlo, vojnový letúň
Транспортный самолёт – transportné lietadlo
Самооборона – sebaobrana
Священная война – svätá vojna
Семтекс – semtex
Серийные боевые машины – sériové bojové stroje
Сжечь, выпалить – spáliť, vypáliť
Склад оружия – zbrojnica
Слезоточивый газ – slzotvorný plyn
Случайное нажатие – náhodné stlačenie
Смертельное изобретение – smrteľný vynález
Смерть неминуема – smrť je neodvratná, smrť je istá
Снайпер – ostrelovač, sniper
Снаряд – náboj, strela
Артиллерийский снаряд – delostrelecká strela
Баллистический снаряд – balistická strela
Бронебойный снаряд – protipancierová strela
Дымовой снаряд – dymová strela
Зажигательный снаряд – zápalná strela
Протитанковый снаряд – protitanková strela
Ракетовый снаряд – raketová strela

- Трассирующий снаряд – svetelná strela
Спусковой механизм – spúšťací mechanizmus
Ствол
Длина ствола – dĺžka hlavne
Канал ствола – vývrt hlavne
Нарезка ствола – drážka hlavne
Стратегический
Стратегический план – strategický plán
Стратегический цель – strategický cieľ
Стрелковая рота – strelecká rota
Стрельба – strel'ba
Стрельбище – strelnica
Сумашедший Иван (название тактического манёвра советских подводных лодок, характеризующегося частыми и резкими изменениями курса) – šialený Ivan (názov taktického manévru sovietskych ponoriek, pre ktorý je typická častá a prudká zmena kurzu)
Тактическое преимущество, тактическая выгода – taktická výhoda
Танк – tank
Танкер – tanker
Террористический
Террористический акт, теракт – teroristický čin
Террористическое нападение – teroristický útok
Террористическая организация – teroristická organizácia
Террористическая сеть – teroristická sieť
Террорист-смертник – samovražedný terorista, terorista-samovrah
Торпеда
Самонаводящаяся торпеда – samonavádzacie torpédo
Убить – zabíť
Уничтожить – zničiť
Усыпляющий газ – usprávací plyn
Ущечка радиоактивных веществ – únik rádioaktívnych látok
Ущерб
Контроль ущербов, нанесённых войной – kontrola škôd, zapríčinených (spôsobených) vojnou
Флот – flotila
Фугас – fugas
Холодная война – studená vojna
Целевая винтовка до спортивной стрельбы – terčovnica
Цивилист – civilista
Чрезвычайное положение, ЧП – výnimočný stav
Шахид – šahid
Штурман – navigátor
Штурмовик
Противотанковый самолёт-штурмовик – protitankové útočné lietadlo
Эксплозия – explózia
Ядерный
Ядерная головка – jadrová hlavica
Ядерная программа – jadrová program

Povely

«Воздушная атака» – Letecký útok!

«Воздушная тревога» – Letecký poplach!
«Вольно» – Pohov!
«В атаку – вперед» – Do útoku – vpred!
«Два шага вперед, шагом марш» – Dva kroky vpred, pochodom vchod!
«...перебежать... – вперед» - ... prískokmi... vpred!
«...переползти... – вперед» - ... plazením... vpred!
«Два шага вперед, шагом марш» – Dva úkroky vpravo, pochodom – vchod!
«Руль вправо» – Prejsť doprava!
«Встать» – Vztyk!
«Газы» – Plyn!
«Миномет на вьюк» – Mínomet na nosidlá!
«Глуши мотор» – Motor zastaviť!
«Автомат на грудь» – Na prsia – zbraň!
«В походную колонну по два» - Dvojité pochodový prúd! (protiletadlový)
«В походную колонну по одному» - Jednoduchý pochodový prúd! (protiletadlový)
«Два шага вперед (назад), шагом – марш – Два кроки vpred (vzad), pochodom – vchod!
«Два шага вправо (влево), шагом – марш – Два úkroky vpravo (vľavo), pochodom vchod!
«Здравия желаем» – „Zdar!“
«Здравия желаем, товарищ капитан» – Zdar, pán kapitán!
«Здравия желаю, товарищ ефрейтор» – Zdar, pán slobodník!
«Знамя на середину, шагом – марш» – Zástav na stred, pochodom, vchod!
«Под знамя, смирно» – Zástave, k pocte zbraň!
«Короче шаг» – Skrátiť krok!
«Кругом» – Čelom vzad!
«Отделение, курок » – Družstvo, zaistiť!
«Стой, курок» – Paľbu zastaviť, zaistiť!
«Левее» – Doľava!
«Линейные, на линию» – Smerníci, na smer!
«Дежурные на линию» – Dozorní, na ulicu (smer)!
«Ложись» – K zemi!
«Марш» – V chod!
«Бегом» – Poklusom – klus!
«На месте, шаном - марш» – Na mieste, pochodom vchod!
«Шагом – марш» – Pochodom – vchod!
«По местам» – Na miesta!
«Расчеты, по расчетам» – Obsluha, nasadnúť!
«Расчеты к минометам» – Obsluha, k mínometom!
«Глуши мотор» - Motory – zastaviť!
«Заводи мотор» – Motory – spustiť!
«Налево» – Vľavo vbok!
«Налево равняйся» – Naľavo vyrovnáť!
«Полоборота налево» – Polobrat – napravo!
«Равнение налево» – Vľavo – hľadť!
«Фронтом налево» – Čelom vľavo!
«Идти не в ногу» – Zrušiť – krok!
«Беглый огонь» – Rýchla paľba! (protiletadlový)
«Огонь» – Páľ!
«Редко огонь» – Zvoľna páliť!
«Часто огонь» – Rýchlo, páľ!
«Четыре снаряда, беглый огонь» – Štyri rany naraz, páľ!

«Оправиться» – Voľno, pohov!
«Отбой» – Večierka!; Paľbu zastaviť!; Zrušiť postavenie!
«Отделение, в одну шеренгу (в две шеренги) – становись!» – Družstvo, do radu (dvojradu) nastúpiť!
«Отделение – курок» – - Družstvo – zaistiť!
«Отделение – пли» – Družstvo – páliť!
«Отметиться» – Zaistiť! (delostr., protiliet.)
«Перебежать вперед» – Prískokmi vpred!
«Переползти вперед» – Plazením vpred!
«Приступить к проверке» – Vykonajte previerku!
«Подготовиться к атаке» – K útoku - pripraviť!
«Подъем» – Budíček!
«Полный шаг» – Plný krok!
«Пост... – принял» – Stanovište – prevzal.
«Пост ... - принял» – Stanovište – odovzdal.
«Правее (Левее)» – Doľava (Doprava)! (delostrel.).
«Представляюсь по случаю присвоения мне звания...» – Hlásim svoje povýšenie na...
«...рядовой... по вашему приказанию прибыл» – ... vojak ... prišiel na Váš rozkaz.
«Приступить к погрузке» – Nakládať!
«Снять противогаз» - Masku – skryť!
«Прямо» – Priamy smer!
«Равняйсь» – Vyrovnáť!
«Налево равняйсь» – Vľavo – hľad'!
«Направо равняйсь» – Vpravo – hľad'!
«Редко – огонь» – Zvoľna - páliť!
«Редко, справа по одному – огонь» – Zvoľna – sprava – jednotlivými – páľ!
«Реже шаг» – Zvoľniť krok!
«Садись» – Nasadnúť!
«Знаменщик на середину, шагом – марш!» – Vlajkonosič na stred – pochodom vchod!
«Слушаюсь» – Vykonám!
«Смирно» – Pozor! (postoj); Pozor! (povel)
«Под знамя, смирно» – Zástave – k pocte zbraň!
«Согласованно» – Súhlasím!
«Стой» – Stoj!; Paľbu zastaviť!
«Стой, курок» – Paľbu zastaviť! – Zaistiť!
«Батальон, стройся влево, шагом – марш» – Prápor, vľavo zatočiť, pochodom vchod!
«...к торжественному маршу...» – ...na slávnostný pochod...
«Чаще шаг» – Zrýchliť krok!
«Шире шаг» – Dlhší krok!
«Я» – Tu!

Hodnosti

Рядовой состав – mužstvo

Рядовой – vojak

Корпус офицеров – zbor poddôstojníkov

Ефрейтор – slobodník

Младший сержант – desiatnik

Сержант – čatár

Корпус ротмистров – zbor rotmajstrov
Старший сержант – rotný
Ротмист – rotmajster
Старший ротмист – madrotmajster
Штабной ротмист – štábny rotmajster

Корпус прапорщиков – zbor práporčikov
Младший прапорщик – podpráporík
Прапорщик – práporčík
Старший прапорщик – nadpráporčík
Штабной прапорщик – štábny práporčík

Корпус низших офицеров – zbor nižších dôstojníkov
Младший лейтенант – podporučík
Лейтенант – poručík
Старший лейтенант – nadporučík
Капитан – kapitán

Корпус высших офицеров – zbor vyšších dôstojníkov
Майор – major
Младший полковник – podplukovník
Полковник – plukovník

Корпус генералов – zbor generálov
Бригадный генерал – brigádny generál
Генерал-майор – generál-major
Генерал-лейтенант – generál-poručík

Literatúra

- DOROTJAKOVÁ, V. a kol.: Velký slovensko-ruský slovník. 1 – 6. diel. SAV: Bratislava 1970 - 1975.
- DOROTJAKOVÁ, V. a kol.: Velký rusko-slovenský slovník. 1 – 5. diel. SAV: Bratislava 1960 - 1970.
- FRANCE, A.: Knigi i Ľudi. Moskva – Leningrad 1928.
- HEISER, F.: Sozdanije novogo učebnika v uslovijach vojennoho vuza. In: Russkij jazyk, literatura i kul'tura na rubeže vekov 2 : 9. međunarodnyj kongress MAPRJAL, 16 – 21 avgusta 1999, Bratislava. Bratislava: Filozofická fakulta Univerzity Komenského 1999.
- HEISER, F.: Odborná lexika a jej rusko-slovenská komparácia. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku 2007.
- RUSSIAN MILITARY DICTIONARY. Russian-English, English- Russian. War Department Technical Manual. (TM 30-544). Washington 1945.
- WAGNER, P.: Česko-ruský technický slovník. MONTANEX: Ostrava 2001.
- WAGNER, P.: Rusko-český technický slovník. MONTANEX: Ostrava 1999.
- ВЕТЛОВ, Н. П. и кол.: Курс военного периода. Немецкий язык. Ч. 1. «Воениздат», Москва 1965.
- КАРАЧУН, В. Я. и кол.: Русско-украинско-английский военный словарь. «Техника», Київ 2001.
- КОЗЫРЕВ, В. А. – ЧЕРВЯК, В. Д.: Вселенная в алфавитном порядке: Очерки о словарях русского языка. «Издательство РГПУ А. И. Герцена», СПб 2000.

КУНИН, А. В.: Курс фразеологии современного английского языка. «Высшая школа», Москва 1986.

МИНЬЯР-БЕЛОРУЧЕВ, Р. К. – ОСТАПЕНКО, В. П. – ШИРЯЕВ, А. Ф.: Учебник военного перевода. Французский язык. Специальный курс. «Воениздат», Москва 1981.

МИНЬЯР-БЕЛОРУЧЕВ, Р. К. – ОСТАПЕНКО, В. П. – ШИРЯЕВ, А. Ф.: Учебник военного перевода. Французский язык. Общий курс. «Воениздат», Москва 1983.

НЕЛЮБИН, Л. Л.: Иллюстрированный военно-технический словарь. Русский, английский, немецкий, французский и испанский языки. Под. ред. Зломанова, В. А.. «Воениздат», Москва 1968.

НЕЛЮБИН, Л. Л. – ДОРМИДОНТОВ, А. А. – ВАСИЛЬЧЕНКО, А. А.: Учебник военного перевода. Английский язык, Общий курс. «Воениздат», Москва 1981.

ПАРПАРОВ, Л. Ф. – АЗАРХ, Л. С.: Немецко-русский словарь военных сокращений. «Воениздат», Москва 1983.

ФОМЕНКО, Я. В. – СТЕПАНОВ, С. А.: Учебник военного перевода. Английский язык. Ч. 2. Авиация. «Военный университет», Москва 2002.

Абстракт

В нашей статье характеризуем словарный запас из области военной терминологии. Она является особым видом специальной лексики и поиски ее эквивалентов теснейшим образом связаны с углубленными знаниями военного дела как такового. Ее составляют как «общепонятные термины», так и специализированные, терминологически чётко определенные понятия из разных сфер. Нашей целью было обратить внимание также на эту область переводческой деятельности в подготовительных курсах вузовских специальностей. Для этого служит нами подобранная основная военная терминология упорядочена в алфавитном порядке словаря-минимума.

„Tento článok, bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“